

välkommen till verkligheten

Vårt arbete

- Barn och unga om samhällets stöd vid kränkningar och trakasserier i skolan
- 89 barn och unga, mellan 7-20 år
- Barnet som expert
- Metoden Unga Direkt - läs mer på:
www.barnombudsmannen.se/unga-direkt/
- Unga presentatörer
- Undersökning bland skolhuvudmän

välkommen till verkligheten

STÖÖDET

Ludmila:

” Men jag ville inte berätta till någon, för jag skämdes”.

Alice:

” Jo, men det är ju som med maffian. Du kan ju inte gå och skavllra om han sitter precis bredvid dig, då är du ju dömd... Då är du ju dödsdömd på en gång.”

Elliott:

”Oftast ska det hända något allvarligt för att någon ska agera. Men ibland kan det vara för sent.”

Jack:

”Ja vi har ... kurator vet jag inte, jag tror det, men jag vet inte var han är, och skolsystemen hon vet jag inte heller var hon är riktigt.”

Juliette:

” Det borde finnas en person som är till hundra procent på elevernas, eller dom ungas sida, alltid, som kan vända sig till. Som alla elever har förtroende för också. Det borde vara självklart.”

välkommen till verkligheten

Analys: Barns mänskliga rättigheter gäller även i skolan

- Artikel 19: Staten ska skydda barn mot alla former av psykiskt eller fysiskt våld.
- Psykiskt våld: verbala kränkningar, förolämpningar, nedsättande kommentarer, förlöjliganden
- Alla former av våld är oacceptabla, oavsett hur lindrigt det är, hur ofta det sker eller om det finns uppsåt. Också våld bland barn, i skolan och via nätet.
- Barnrättskommittén: Vuxna måste uppmärksamma olika former av våld, identifiera signaler och agera även om barnet inte uttryckligen ber om hjälp. Barn som utsätter andra måste också få stöd och olika insatser som inte är bestraffande.
- Artikel 29: Utbildningens syfte
- Barn måste få kunskap om sina rättigheter, vad som gäller och vem man kan vända sig till.

välkommen till verkligheten

Barn och unga ska vara delaktiga i likabehandlingsplaner

Alla barn måste få specifik information om sina rättigheter i skolan, var de kan vända sig för att få stöd och anmäla kränkningar. Huvudmannen måste säkerställa att alla barn i skolan involveras i arbetet med likabehandlingsplaner och får möjlighet att regelbundet diskutera dessa frågor.

Vuxna ska vara närvarande och ta sig tid att lyssna

På varje skola ska det finnas tillgänglig personal som har tid att lyssna och engagera sig och som bidrar till en trygg miljö även utanför lektionstid. Engagerad personal som rör sig där eleverna finns skapar trygghet och gör det möjligt för barn och unga att utveckla tillitsfulla relationer till vuxna.

Huvudmannen har det yttersta ansvaret för att det finns resurser och tillräckliga förutsättningar för att skapa trygghet och studiero för alla barn i skolan.

välkommen till verkligheten

Elevhälsan måste vara tillgänglig

Det bör framgå av skollagen att varje barn ska erbjudas tre informationssamtal, utöver nuvarande hälsosamtal, med elevhälsan. Vid samtalen ska barnet få information om kränkande behandling och vem man kan vända sig till för att få råd och stöd om man mår dåligt eller upplever att man utsatts för eller utsatt andra för kränkande behandling.

Varje barn ska på ett enkelt sätt kunna komma i direkt kontakt med kurator och skolpsykolog utan att gå via en annan funktion på skolan, exempelvis via mejl och telefon.

Huvudmannen ska säkerställa att det finns lättillgänglig och barnanpassad information om elevhälsans roll och funktion som riktar sig till alla elever.

välkommen till verkligheten

En pojke:

”Ja, det var en lärare som kränkte mig. Och som kallade mig för dumma saker. Som sa att jag var dum i huvudet och sa att jag hade en dålig familj och att jag inte är uppfostrad och så.”

Elsa:

“ Jo, de har bestämt att eftersom klassen tycker att det är jobbigt med mig så måste jag vara bara med min assistant på hemkunskapen. Så har dom löst det. Men det är väl inte rätt sätt?”

En flicka:

“Om man vart arg så tog dom olika grepp eller liksom knuffade en och sånt.”

Milo:

“Det var en vikarie som drog i armar för minsta lilla grej. Och så sa han att han skulle krossa mig och så med dörren.”

Molly:

“Man kan ju inte vända sig till en annan lärare, det har jag varit med om...då är det rektorn, fast alltså hur lätt är det att berätta för rektorn. De vill inte avskeda sina lärare. Det kostar pengar för skolan.”

välkommen till verkligheten

Analys: Skolans personal får inte kränka

- Skolaga förbjöds i Sverige 1958 genom förbud mot kroppslig bestraffning eller kränkande behandling.
- I skollagen från 1985 togs det uttryckliga förbudet bort mot bakgrund av förbudet i RF och barnagaförbudet i föräldrabalken.
- Förbud för skolpersonal att utsätta barn för kränkande behandling och trakasserier.
- Nöd- och nödvärnsbestämmelser tillämpliga.
- Enligt rättspraxis och den nya skollagens förarbeten är det oklart vilket utrymme som finns inom personalens tillsynsplikt för att använda våld.
- Ej förenligt med barnkonventionen att använda våld i andra situationer.
- Barnrättskommittén: Barn med funktionsnedsättning är mer utsatta än andra barn för alla former av övergrepp, fysiska, psykiska och sexuella, i alla sorts miljöer, bland annat skolor.

välkommen till verkligheten

- Artikel 19: Det krävs lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att skydda barn mot alla former av våld.
- Barnrättskommittén: Inget utrymme för någon form av legaliserat våld mot barn. Alla bestämmelser som tillåter en viss grad av våld mot barn måste tas bort. Viktigt att man inom sektorslagstiftning, till exempel skolan, tydligt förbjuder användning av kroppslig bestraffning.
- Artikel 37: Staten ska säkerställa att inget barn får utsättas för grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- Artikel 28: Staten ska vidta alla lämpliga åtgärder så att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med barnkonventionen.
- Barnrättskommittén: Även om barnet behöver lämplig ledning och råd från vuxna, rättfärdigar inte detta våldsamma eller förnedrande former av disciplin.

välkommen till verkligheten

Skärp barns skydd mot kränkningar och våld från vuxna

Skollagen behöver innehålla ett tydligt förbud mot all användning av våld i skolan.

Skolhuvudmannen måste leva upp till sin skyldighet att i tid sätta in stödande åtgärder för barn med särskilda behov.

Barn har rätt till information om vart de kan vända sig när de har upplevt kränkningar från skolpersonal.

Skolhuvudmannen har ansvar att se till att varje skola har rutiner för att förebygga, identifiera och åtgärda kränkningar och diskriminering från skolpersonal.

välkommen till verkligheten

PROCESSEN

Sara:

”Jag hade nog gärna berättat lite mer. Jag hade nog gärna varit på ett eget samtal först och sen varit på samtal med killen och en lärare då. Jag vet inte riktigt hur mycket läraren egentligen visste om situationen. Jag tror att man kan få ut mer om vad som egentligen hände då, än om man har den skyldiga i rummet. Eller, ja den inblandade. [...] Plus att det alltid är tryggare att ha en kompis med än att sitta liksom själv där med lärare och en person som kan ha varit med i kränkningen mot en själv.”

välkommen till verkligheten

Analys: En process över huvudet på barnen

- Barn har en absolut rättighet att komma till tals i frågor som rör henne eller honom enligt art 12 barnkonventionen
- Barnrättskommittén betonar att alla sammanhang där barn ska höras måste vara stöttande och uppmuntrande.
- I svensk rätt framhålls vikten av att barn får information och är delaktiga.

välkommen till verkligheten

Barn ska ha rätt att ta med en valfri stödperson på möten

Det är viktigt att skapa reella förutsättningar för barn att komma till tals i processen. Barnet ska själv kunna välja en stödperson som han eller hon känner sig trygg med.

välkommen till verkligheten

Elsa:

”Det bästa vore om man kunde prata med någon över rektorn som säger att nu har vi pratat med läraren. Vi har pratat med rektorn, det blir inte bättre. Vad ska vi göra?”

välkommen till verkligheten

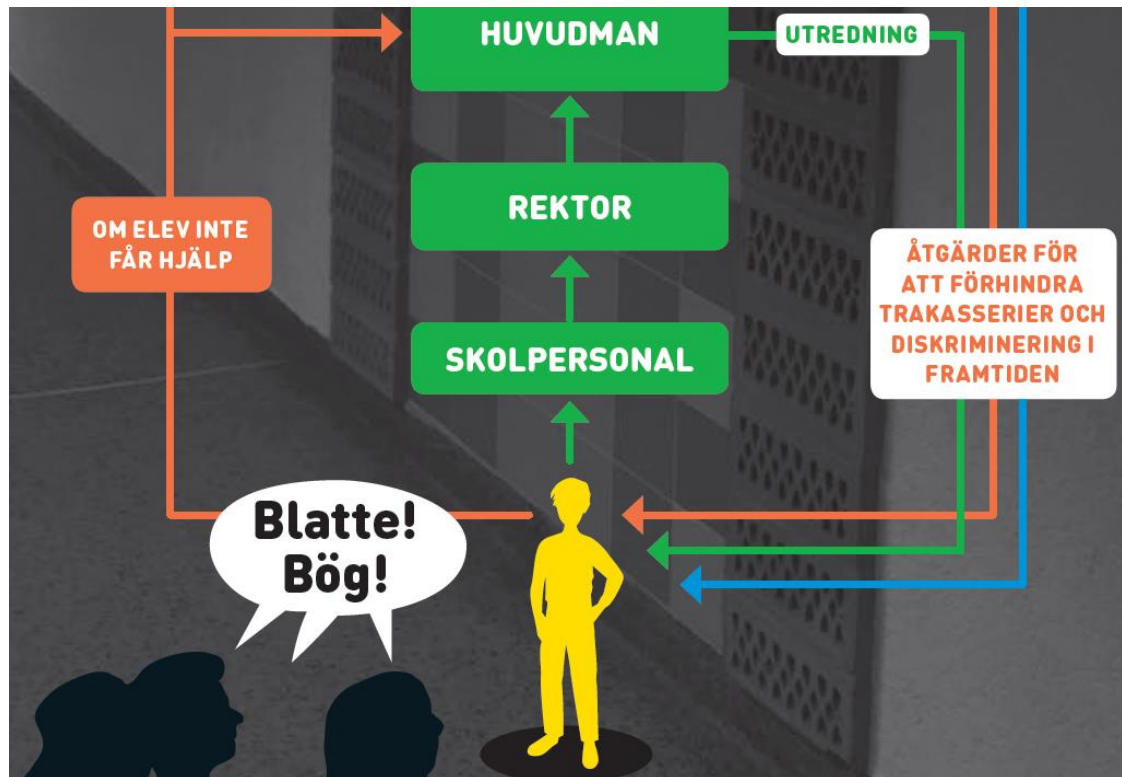
Analys: En process över huvudet på barnen

- Enligt 4 kap. 8 § skollagen är alla huvudmän skyldiga att ha skriftliga rutiner för hur klagomål mot utbildningen ska tas emot och utredas.
- Barnrättskommittén betonar vikten av att barn får tillgång till information om alla frågor som rör dem, utformad på så sätt att den passar deras ålder och förmågor.

välkommen till verkligheten

Undersökning

välkommen till verkligheten

Enkät till skolhuvudmän

302 kommunala (79%)

80 fristående (59%)

välkommen till verkligheten

Riktlinjer om när skolor ska anmäla

”Vi får in allt för få anmälningar om kränkande behandling från våra skolenheter. Det är orimligt få. Allt anmäls nog inte.”

”Tydligheten i när ärenden ska anmälas från rektor till huvudman är svår. Tolkningarna är olika och vissa skolor anmäler mycket oftare än andra. Hade varit önskvärt med tydligare riktlinjer från Skolverket.”

”Vi arbetar på att göra rutinerna mer kända för all personal och elever.”

välkommen till verkligheten

Antal huvudmän som för statistik över anmälningar

	ANTAL	PROCENT
För statistik och uppgav antal anmälningar	245	64
För statistik men uppgav inte antal anmälningar ¹	68	18
För inte statistik	62	16
Vet inte om de för statistik	6	2
Har inte besvarat frågan	1	0
TOTALT	382	100

1. Flertalet anger att orsaken till att de inte kan uppge antal anmälningar är att de ännu inte har sammanställt statistiken för läsåret eller att de behöver be en annan person att ta fram statistiken.

välkommen till verkligheten

”Vi behöver bli bättre på att regelbundet analysera inkomna anmälningar om kränkande behandling för att lära oss något av dem. Se mönster, förebyggande insatser.”

”Det tar väldigt mycket tid för rektor och övrig skolpersonal att leva upp till lagen och all dokumentation. Tveksamt, om det blir färre kränkningar för det?”

”I vissa fall önskar man att det räckte med det interna arbetet som sedan dokumenteras och att det inte skulle behöva anmälas till huvudman, vilket innebär mycket administrativt arbete på förvaltningsnivå.”

välkommen till verkligheten

Huvudmannens ansvar måste tydliggöras

Skolhuvudmännen måste ta ett större ansvar för arbetet mot kränkningar i sina verksamheter. De måste bli bättre på att samla in data, följa upp och analysera.

Barn ska kunna vända sig till ett lokalt barn- och elevombud

Skolhuvudmannen ska vara skyldig att inrätta ett lokalt barn- och elevombud som barn kan vända sig till. Ombudet ska ta emot anmälningar från barn, med eller utan vårdnadshavares tillstånd, utreda anmälningar och sköta kontakterna med barnet. Ombudet ska vara känt bland barn och unga, lätt att få kontakt med och följa upp att barnen får rätt stöd. Dessutom ska ombudet kunna ge råd och vägledning till skolorna.

välkommen till verkligheten

Linnéa:

”Skolinspektionen är väl när dom inspekterar skolan typ. [...] Det är väl typ hur städningen är. Det är det enda jag har hört, hur väl skolan städas.”

En flicka:

”Man får berätta vad som hände så får dom det så här face-to-face och inte på papper.”

välkommen till verkligheten

Analys: En process över huvudet på barnen

- Barn och unga känner inte till myndigheterna eller vad de gör.
- Myndigheterna känner inte till hur många barn som på egen hand vänder sig till myndigheterna.
- De som har anmält, med hjälp av sina vårdnadshavare, upplever att processen är över deras huvuden.
- Myndigheterna har ingen statistik över hur många barn som har kontaktats eller träffats under utredningarna.

välkommen till verkligheten

Myndigheter ska vara anpassade för barn

Myndigheterna måste se till att barn har tillgång till samlad information som är både lättillgänglig och begriplig.

Bli kontaktade personligen när de har gjort en anmälan

Under processens gång få egen information riktad direkt till sig själv.

Myndigheterna bör föra statistik över hur många barn som själva anmäler ärenden.

välkommen till verkligheten

UPPRÄTTELSEN

Alice:

”Det känns fortfarande. Jag känner här, den är, gråten i halsen nu.”

Ludmila:

”Jag kanske var sju år, och så sa dom, jävla hora du går omkring som att du är någonting. Du är inte någonting. Du kan lika gärna dö, för det gör ändå ingenting. Jag har fått höra en massa sånt där och det var då jag började förändra mig själv. Jag började tänka på hur jag ser ut. Och hur jag klädde mig. Och hamnade i en period när jag slutade äta för att jag blev kallad så fet. [...] ‘Känns det bättre?’ Så sa lärarna. Så sa man ja, okej. Och då vill man ju inte berätta ...”

välkommen till verkligheten

Analys: Viktigt att få ett avslut

- Enligt art 39 barnkonventionen ska staten vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering och social återanpassning av barnet.
- I svensk rätt står att huvudman ska vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. Åtgärder ska följas upp och utvärderas.

välkommen till verkligheten

Förstärk stödet för barn som utsätts

Barn ska ha samma rätt att komma tillbaka till skolan som vuxna har att komma tillbaka till jobbet. När vuxna blir sjuka har arbetsgivaren en skyldighet att se till att medarbetare får hjälp att komma tillbaka till jobbet genom exempelvis arbetsträning och rehabilitering. Det ska vara självklart även för barn.

Tillgänglig elevhälsa. Och de barn som elevhälsan inte är tillräcklig för måste erbjudas andra insatser utanför skolan. Rättigheterna måste kopplas till barnen.

välkommen till verkligheten

Kim:

Jag ville ha en vinst, det var det som var viktigt för mig. Ersättningen är... det är klart att den spelar också roll, men den är liksom lite skit detsamma om man ska räkna ihop med vinsten. För det var just det här att skolan har gjort fel, det var det jag ville få fram...

Axel:

”För det min mentor sa då var att jag inte kan kontakta BEO själv. Och då måste jag gå via en vuxen. Och då gick jag via henne. Och så gjorde hon en anmälan då. [...] Hon sa ingenting om vad som hade hänt, hon sa bara att, jo, men jag har sett till att anmäla det. Men sedan dog det också ut.”

välkommen till verkligheten

Analys: Viktigt att få ett avslut

- Barnrättskommittén uppmanar staterna att införa lagar och regler som tillförsäkrar barnen en rätt att överklaga och tillgång till rättsmedel när deras rätt att bli hörd kränks.
- Enligt svensk rätt måste vårdnadshavare ge sitt medgivande i en tvist om skadestånd om barnet är under 16 år hos BEO och under 18 år hos DO.

välkommen till verkligheten

Barn från 12 år ska ha rätt att besluta om tvister

Barn från och med 12 års ålder ska själva få bestämma om de vill starta en skadeståndsprocess tillsammans med myndigheterna. De ska också ha möjlighet att motsätta sig en sådan process, de ska ha vetorätt. När barnet är under 12 år ska hans eller hennes åsikter om en eventuell process inhämtas och hänsyn ska tas utifrån ålder och mognad.

välkommen till verkligheten

Filippo:

”En ursäkt. En förklaring på varför.”

välkommen till verkligheten

Analys: Viktigt att få ett avslut

- Enligt art 2 barnkonventionen har alla barn lika rättigheter.
- Olika möjligheter att tillgodose sina rättigheter.
Myndigheterna har olika sanktionsmöjligheter.
- Få barn är med om en skadeståndsprocess.

välkommen till verkligheten

Huvudmannen ska be om ursäkt

Skolans huvudman ska vara skyldig att bjuda in barnet till ett möte efter att en utredning om kränkningar är avslutad. Huvudmannen ska förklara att alla kränkningar av barn är oacceptabla, erkänna att det har blivit fel och uttryckligen be om ursäkt för detta.

välkommen till verkligheten

